View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk
brought to you by CORE
provided by eaKirNTU (Electronic archive Kirovograd National Technical University)

УДК 811.112.2

М. М. Москаленко, доц., канд. філол. наук, И. Л. Шкот, доц., канд. філол. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Конотація як засіб вираження оцінки в газетно-публіцистичних текстах

Відомо, що в мові відображається об'єктивна дійсність з усіма предметам, які знаходяться в ній, властивостями, діями, включаючи саму людину з і її думками, почуттями, вчинками, тобто всі досягнення в розвитку матеріальної і духовної культури (3; 4). У мові відображається також взаємодія об'єктивної дійсності людини у різноманітних аспектах. Одним з важливих аспектів в оцінний, який дозволяв розглядати мову не тільки як засіб пізнання світу, але як засіб відображення людських почуттів, емоцій, інтенцій. Кожний процес відображення об'єктивної дійсності одвічно оцінний, оскільки відношення суб'єкту до об'єкту пізнання завжди детерміновано практичними та духовними потребами суб'єкту. Оцінне відношення до багатобічних явищ об'єктивної дійсності е невід'ємною властивістю пізнання людини, яка характеризує об'єктивну дійсність з точки зору оцінного характеру на позитивний і негативний, і "это вторичное членение, обусловленное социально, весьма сложным образом отражено в языковых структурах" (2, с.5). Оцінка проводиться на основі загальнонаціональних та соціально-групових критеріїв і відображає національну та соціальну належність суб'єкту оцінки.

Головною причиною породження мовних знаків, які містять оцінку, є потреба суб'єкту в процесі комунікації виразити своє оцінне ставлення до позначеного, тому під час експлікації оцінки ціннісно-оцінне ставлення людини до денотату може виявлятися безпосередньо з семантики вжитих одиниць, або виводитись на основі конотацій, контекстуальних та інших дистрибутивних властивостей об'єкту. Компоненти значення лексичної одиниці, як відомо, діляться на денотативні, які складають його концептуальне ядро та коннотативні - компоненти стилістичного забарвлення, включаючи оцінність, образність та функціонально-стильову маркерованність. Оцінний елемент мовних знаків входить складовою частиною в денотативний (der Prachtkerl, der Dummkopf, der Halunke, mein Lieber) або в коннотативний (du, Esel; nukleares Korsett, süsse Freiheit) аспект значення.

"Коннотация как экспрессивно маркированный макрокомпонент семантики является продуктом оценочного восприятия и отображения действительности в процессах номинации". (6, с.21). Експресивно-оцінне значення при наявності коннотативного компоненту головним чином є результат другорядної номінації, який відбувається внаслідок процесу переосмислення значення, при цьому нова семантична форт, яка виникла, поєднується з раціональною оцінкою. "Вторичная номинация осуществляется на основе аналогии, воплощаемой в тропах, самые употребительные из которых основаны на уподоблении, что уже предполагает возможность внедрения оценочных категорий в семантику переосмысленного имени", (6, с. 16). В такому випадку ідентифікаційна функція є другорядною для оцінних мовних знаків. Лексичні одиниці з оцінними конотаціями володіють узуально закріпленними відношеннями мовного колективу до того чи іншого предмету, чи явища дійсності і здібні виконувати

© М. М. Москаленко, И. Л. Шкот, 2011

нарівні з вираженням головного денотативного змісту оцінну функцію. Пор.: dia Razzia, die Spekulation, der Militärputsch, die Abrüstung. Знаходячись у складі коннотацій, оцінна сема сприяє метафоризації слів. Пор.: nukleares Inferno, das Blutbad, gutes Klima, eiserne Lady, der Kreuzzug, nationaler Unrat.

Оцінне значення формується в залежності від лексичного наповнення (лексичних компонентів), а саме лексичні компоненти дають можливість визначити вид оцінки, як що це не є можливим, то вид оцінки експліцирується в тексті.

Газетно-публіцистичний стиль німецькомовної преси, відображаючи актуальні проблеми сучасного суспільного життя, має широке коло мовних засобів, яскраву експресивність та оцінний характер. Газетно-публіцистичний стиль "...охватывает массовые популярные политические тексты, воздействующие на актуальные общественно-политические процессы оперативным документальным отображением, основанном на их идейно-политическом осмыслении и эмоционально выраженной оценке". (1, с.148-149). Своєрідність у вживанні оцінних мовних засобів в деякій мірі поєднується з жанровою специфікою газети, вона обумовлюється тематикою публіцистичних виступів. Особливо висока оцінність лексичних одиниць газетного вокабуляру в матеріалах на міжнародні теми. Вживання мовних одиниць в газетно-публіцистичних текстах особливо тих, які пов'язані з вираженням оцінної номінації не може не відчувати на собі вплив соціальних груп, суспільства в цілому, виражаючих певну оцінку. Так, в результаті регулярного вживання до слова спочатку приєднується, а потім і розвивається в ньому певне соціальне забарвлення, певний політичний відтінок змісту. Оцінка в соціально-детермінований компонент структури значення слова, виражаючи оцінне відношення носіїв мови до ознак референта. Принцип соціальної оцінності, соціального значення мови газети визначає у багатьох випадках відбір мовних засобів, які виражають перш за все соціальну оцінку фактів, явищ, подій. Пор.: die Neonazis, der Frieden, die Zusammenarbeit, konstruktiv, das Wettrüsten, die Greueltat, das Gewaltkarussell.

Для сучасної німецькомовної преси характерна мовностилістична специфіка, яка відрізняє її від художньої або наукової літератури. Ця специфіка полягає, перш за все, в мовних стилістичних засобах, які виражають оцінне відношення публіциста до відтворюваних фактів, явищ, подій, обумовлене загальнонаціональними та соціально-груповими критеріями. Досліджуваній газетно-публіцистичній лексиці притаманна інтенсивна емоціональна оцінність, яка не властива іншим функціональним стилями мови. Пор.: der Terror, die Ausplünderung ausrotten, die Diktatur, der Tyrann, die Clique, der Gangster, zerschmettern, despotisch, zügellos, blutig, faschistisch, die Kriegsfurie, humanistisch, die Avantgarde, faschistische Giftschlange, profitieren, der Zerfall, der kalte Krieg, die Hetzkampagne, die Respektierung, feierliches Ende, zynich, der Spuk, der Killer usw.

Більшості наведених слів газетного вокабуляру притаманна соціально закріплена позитивна та негативна оцінність. За словами А. А. Стриженко, висловлення в пресі характеризується наявністю предметно-логічного і оцінно-емоційного змісту. (5, с. 149). Позитивна чи негативна оцінність, закріплена за словом, має за мету здійснити емоціональний вплив на аудиторію. Емоційність є невід'ємна властивість оцінної лексики і необхідною якістю публіцистики. У газетно-публіцистичних текстах широко використовуються емоційні засоби, насичені метафоричністю, яскравою образністю характеристик, одночасно являючись і соціально-оцінними. Пор.: die flagrante Vergewaltigung der demokratischen Prinzipien, die Schaukelpartie, das Rad der Geschichte, der kalte Krieger, der Gewalttäter, der Rüstungswettlauf, wohlorganisiertes Chaos, grau in grau, der Vandale usw.

З цього приводу влучно відмічає Н. І. Тропіна: "Трудно переоценить роль эмоциональности в публицистике. Если идейное содержание, строгость фактов и

логическая доказательность - разум публицистики, то эмоциональность - ее душа". (7, с.53). Лексика газетно-публіцистичних текстів, особливо в полеміці на політичні, міжнародні теми, здатна давати оцінку злободенним подіям сучасності.

Позитивнооцінні слова характеризуються в газетно-публіцистичних текстах функціональною єдністю - висловлюють позитивну оцінку і однорідними семантико-стилістичними властивостями, єдиним оцінним забарвленням. Пор.: der Quelle - der Antifaschismus ist eine wesentliche Quelle, eine sinnvolle Geldquelle.

Негативнооцінні слова, сформовані на основі різних пластів лексики літературної мови, представляють собою також єдиний функціональний аспект газетно-публіцистичного стилю, однорідний у функціонально-стилістичному відношенні, тому що Ця лексика виконує негативнооцінну функцію, вона відрізняється за рівнем інтенсивності вираження негативної оцінності. Пор. das Korsett - das nukleare Korsett, das Inferno - das nukleare Inferno, der Putsch - der Putschversuch in Kabul, die Schwadron - die Todesschwadron.

Досліджуваний матеріал показав найбільшу різноманітність і багаточисельність мовних засобів, які служать для вираження негативної оцінки. Це пояснюється тим, що позитивне в житті сприймається людиною як саме собою зрозуміле, переборення негативного, напроти, є більш важливим і значним, що і знаходить відображення в мові.

Слід додати, що в розділі газетної оцінної лексики необхідно розпізнавати експліцитну і імпліцитну оцінність. До першої належить така газетна лексика, оцінність якої входить у семантичну структуру слова, тобто в конотативний аспект значення одиниці, яка зберігав оцінне забарвлення 1 поза контекстом, а до другої відносяться ті лексичні одиниці, оцінність яких виражається лише в певних умовах контексту. Імпліцитною оцінністю характеризуються значною мірою слова суспільно-політичного змісту, хоча відображаючи поняття і явища суспільно-політичного життя, вони не можуть не викликати уявлень і асоціацій оцінного характеру, які додають словам оцінного забарвлення: der Entspannungsprozeß, die Zusammenarbeit, die Abrüstung, die Friedenspolitik, die Solidaritätsbewegung.

Отже, в газетно-публіцистичних текстах ми відзначаємо два пласти лексики - газетна неоцінна (нейтральна) лексика і газетна оцінна лексика. Загальною рисою більшості лексичних одиниць газетного вокабуляру в їх оцінне, а точніше соціально-оцінне забарвлення. У цьому одна з причин сили і вагомості газетного слова. Принцип соціальної оцінності мови газети визначав здебільшого відбір мовних засобів, які призначені висловлювати соціальну оцінність фактів, явищ, подій.

Список літератури

1. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка. - М.: Высш. шк., 320 с.
2. Вольф В. М. Функциональная семантика оценки. - М.: Наука, 1985, 230 с.
3. Серебренников Б.А. О материалистическом подходе к явлениям языка. - И.: Наука, 1983. - 320 с.
4. Степанова О.В. Онтология языка как общественного явления. -М.: Наука, 1983. - 312 с.
5. Стриженко А.А. Роль языка в системе средств пропаганды. -Томск: Изд-во Томск, ун-та. - 1980. - 210 с.
6. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. - М.: Наука, 1986. - 144 с.
7. Тропина Н.Н. Глагол как средство речевого воздействия. -М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. - 96 с.

Одержано 10.05.11